పోడు.... పోరు

ఎ. అప్పల్నాయుడు

[ఈతసెట్టెక్కి ఈతకల్లు తాగలేడు జాతాపోడు
తాటిసెట్టెక్కి తాటికల్లు తాగలేడు సవరోడు

పోడుగొట్టి, పెద్దకందులు పండించినా.... మిరపముక్క నంజుకోవడమేతప్ప కందులు కూర తిండికి నోచుకోడు గిరిజనుడు.

"ఏజన్సీ యింటరెస్ట్ అండ్ ట్రాన్స్‌ఫర్ రెగ్యులేషన్ 1917" వున్నా.... ఏజన్సీలో గల భూములన్నీ అప్పులపేర, వడ్డీలక్రింద, శిస్తులక్రింద దస్తులక్రింద యేనాడో పల్లపువ్యాపారులకి దఖలుపడిపోయినవి. గిరిజనుడు.... పాలేరుగానో - కూలోడుగానో మిగిలాడు. "ది మద్రాస్ ఎగ్రికల్చరల్ డెట్ రిలీఫ్ (Partially excluded areas) రెగ్యులేషన్ 1944" వున్నా వడ్డీల సావుకారిపులులు గిరిజనుల పంటల్నీ, సంపదల్నీ మేస్తూనేవున్నాయి.

"ది ఏజన్సీ డెట్‌బాండేజ్ రెగ్యులేషన్ 1946" వున్నా తెల్లబట్టలేసిన ప్రతివాడికీ, పిల్చిన ప్రతిసారీ గార్డు-ఫారెస్టరు తదితర ఆఫీసర్లకీ; కరణాలకీ, కాకీదుస్తుల వాళ్లకీ, అందరికీ వెట్టిచేయక తప్పలేదు గిరిజనుడు.

అనేకానేక చట్టాలు, శాసనాలు, రెగ్యులేషన్లుగాక ఆఫీసులు అధికార యంత్రాంగమూ తంతులా తయారయి.... చివరికి సంపదంతా కొల్లగొట్టేసి గోచి గుడ్డతో మిగిల్చాయి గిరిజనుడ్ని.

గోచిగుడ్డ బతుకుపోవ గొడ్డలి పైకెత్తినాడు. కంబారీబతుకునించి కమ్యూనిజానికి పయనించినాడు. మంచులాంటి గుండెల్లో మంటలు రగిలించినాడు. ఊరచెరువు లాంటోడు ఉప్పెనే అయినాడు....

సొండీలు, సావుకార్లు, దోపిడిదొంగలు, ఆఫీసర్లు, కర్ణంనాయుళ్లు అంతా పరుగెత్తినారు.... పట్టణాలకు.

దోపిడీలేని, దగాలేని, దౌర్జన్యంలేని, కల్లోలంలేని మరోసుందర చిన్ని ప్రపంచం ఆ ఏజన్సీలో గిరిజనుడు నిర్మించుకున్నాడు. అక్కడ కల్లు[illegible]ారి సొండోడులేడు. వడ్డీలకి పంటలుగుంజే సిద్ధాంతిలేడు, ఎత్తుకుముత్తుం తూచి బేరం

868

జేసి దోచేసావుకారిలేడు. 'కర్రిపుల్లకోకేసు' అని కేకలేసి పీకమీదకత్తిలాగ తైతక్కలాడే గార్డూ.... ఫారెస్టరూలేడు. లేడు.... ఎవడూలేడు. దోపిడీ, దౌర్జన్యం, దగా పారిపోయింది. పట్టణంలో దాగుంది. ఏజన్సీని ఏలుతున్నాడు గిరిజనుడు. ఎర్ర జెండా వాడికిఅండ ! కమ్యూనిస్టుపార్టీ వెలుగులో అనేక విషయాలు గ్రహించినాడు. సమస్యలూ చిక్కులూ, తగువులూ తంటాలూ సమిష్టిగా చర్చించుకోవటం, పరిష్కరించుకోవటం కోసము పార్టీఆధ్వర్యంలో గ్రామసంఘాలేర్పడినయి. ఏజన్సీ అంటే అప్పుడు 'ఎర్రరాజ్యం' 'ప్రజారాజ్యం' అనొచ్చు. అక్కడ బెడ్డలాగపడివున్న గిరిజనులంతా అప్పుడు గొడ్డలి పైకెత్తి నిలుచున్న ఎర్రసైనికులు !

దోపిడీకి రక్షణా, దౌర్జన్యానికి ఆసరా ప్రభుత్వంనుంచి కదిలింది. సి.ఆర్.పి., స్పెషల్ పోలీసుబలగాలు ఏజెన్సీచేరాయి, కల్లోలితప్రాంత చట్టాలు, పోలీసు కేంపులూ, ఎన్‌కౌంటర్లూ అక్కడ అడవిలోని పచ్చటిఆకుల్ని రక్తమయంజేసాయి.

ఏజన్సీలో వలసలు కాలిపోయాయి. ఎందరో గిరిజనుల కుటుంబాలకు కుటుంబాలే కూలిపోయాయి, మరెందరో మానవతుల మానాలు మండిపోయాయి. ఎందరెందరో.... ఎక్కడెక్కడో జైళ్లకు నెట్టబడ్డారు. ఎందరో చెట్లక్కట్టబడి, కాల్చబడి ఎన్‌కౌంటర్ కథలై పత్రికలకెక్కారు. కుట్రకేసులూ, ఉరితీతలూ, యావజ్జీవశిక్షలూ.... కొండలపై చిల్లినరక్తాలు.... బండల్లో ప్రతిధ్వనించే మరణ నినాదాలు.... అయిపోయింది, అంతా అయిపోయింది.

పదమూడేళ్ల క్రిందటి మాటయిది. పదమూడేళ్ల క్రిందటి పోరాటానికి గుర్తుగా కన్నీరుకార్చే సెలయేర్లు, మౌనంవహించిన కొండలూ, ఆవేదన నిగబట్టిన అరణ్యమూ మిగిలాయి.

నేడు పూర్వంలానే వుంది ఏజన్సీ కాదంటే పోలీసుకేంపులు తోడయినవి; కోర్టులు కూర్చున్నవి, అక్కడక్కడా ఆశ్రమపాఠశాలలూ, అభివృద్ధిసంస్థలూ వచ్చాయి. అన్నింటితోడూ ఏజన్సీ కేంద్రాలనుండి పట్నాలకు రోడ్డులేర్పడినవి. బస్సులొచ్చాయి!

యేరోడ్డొచ్చినా "తులిసాలస" రోడ్డుకిమాత్రం బస్సుల్రాలేదు. బస్సురోడ్డు గాదు. అది కాలిబాట ! ఎత్తయిన 'జోగిపురం' కొండదిగువనుండి యిటు పార్వతీపురానికి కలిపేదారిలోగల "తులసివలస"కు పోయేదారిఅది. ఆ దారినిండా దట్టమయిన అడ్డాకులతీగలూ, అంకుడుదొంకలూ.... కారుమల్లెపొదలూ.... చెట్లమీదికి పాకే పసింకంపలూ వుంటాయి.]

869

అదిగో ఆ 'జోగిపురం'కొండ జాలతోవనుండి జాగ్రత్తగా పరింకంప ఒంటికి తగలకుండా, అడ్డాకులతీగలు కాలుకితగలకుండా చూస్తూ, చింతపండు బరువుకి కావిడి భుజాల్నిమంటపుట్టిస్తున్నా, కొండతోవలోని గొడ్రించురాళ్లు పాదాల్ని గీరేసి మండిపోతున్నా, ఎండకి చెమట ఒంటిపైదారకట్టినా, జుట్టుమీదనుంచి చెమట మొహమ్మీదకొచ్చి.... అప్పుడప్పుడూ నోట్లో పతినప్పుడల్లా.... చెమటా.... ఉమ్మూ కలిపిఊసేస్తూ కొండదిగి 'తులిసొలసతోవ' తప్పించి ఊరిలోకి వస్తున్నాడు బిడ్డిక మంగయ్య.

మంగయ్యది 'తులసివలస'. మంగయ్యని చుట్టుపక్కల వలసలోళ్లూ, దిగువ పల్లపోళ్లూ అంతా "బిడ్డికోడా!" అనేపిలుస్తారు. బిడ్డికోడికి మొలకిచుట్టిన గోచితప్ప ఒంటిమీద గుడ్డమరేంలేదు, గోచీబిగించిన మొలతాడుకి ఎడమపక్కగా గల కర్రిగొట్టంల అర్పేసిన సుట్టముక్కుంది. కడుపుకి అంటుకిపోయిన పేగు లున్నాయి. ఒంటిమీద అక్కడక్కడా.... అప్పటి పోరాటకాలంనాటి పోలీసుల చిత్రహింసల గుర్తులున్నాయి. ఇప్పుడు బిడ్డికోడిమనసులో ఎవ్వరికంటాబడకుండా ముఖ్యంగా సవర్రాజు సావుకారికీ. కార్పొరేషన్ ఉద్యోగులకీ కంటబడకుండా ఊరిలోకి, యింట్లోకి చింతపండుకావిడి మోసుకుపోవాలనే ఆలోచనలున్నాయి.

ఎలాగయితేనేమి బిడ్డికోడు ఎవ్వరికీదొరక్కుండా, తోవతప్పించేసి ఊరిలోకి చేరాడు.

యింటిముందర కావిడిదించి, గోచీముందు వేలాడేసిన గుడ్డతోటి మొహమ్మీది చెమటనీ, భుజాలనీ, చంకల్నీ ఒంగొని తుడుచుకున్నాడు. యింట్లోకెల్లి 'ఆటికి'లోనున్న చల్లటి గెడ్డనీరు 'డోకి'తోటి తీసి గటగటాతాగి, డోకక్కడొదిలేసి వచ్చి, కావిడికొమ్ములవిప్పి చింతపండు తట్టలు రెండింటినీ గడపలోకి మోసుకొచ్చాడు.

చింతపండు కొనటానికి యీ రోజు కొమరాడనిండి జనార్ధనం మేష్టారు వస్తామన్నారు కదా అని ఎదురుచూడసాగాడు గడపలోకూర్చొని. కొంతసేపటికి మేష్టారొచ్చారు. కావిడి చితపండు తూకంవేసారు. గుడ్డివాడిచేతిలో వజ్రాలుంటే యేమహాత్ముడో కాజెయ్యటం మానేస్తాడేమోగానీ.... మానవుడు కాజెయ్యకుండా వుంటాడా? అమాయక గిరిజనులవద్దగల చింతపండుకూడా ఎత్తుకుముత్తుం తూచుకుపోకుండా ఎవ్వరూవుండరు.... కానీ జనార్ధంమేష్టారలాంటివారుకాదు. నిజాయితీగల వాడు.... ఒకరిది దోచుకొనేవ్యక్తికాదు. మొత్తంలెక్కలేసి "ముప్ఫయ్యొక్క కేజీ

870

ఉందిరా బిడ్డికోడా పండు.... పలభయ్యారున్నర సీకొస్తాదిర ! కేజీ రూపాయిన్నర లెక్కనేసాను చూసుకోరాలెక్కలు" అని సిగరెట్ డొక్కుమీదరాసిన అంకెలు చూప బోయారు మేస్టారు.

"లెక్కలూ డొక్కలూ నాకేటితెలుత్తాయి మేటుర్గోరో.... ఎంతొత్తదో యిచ్చేయండి" అని చేయిచాపాడు బిడ్డికోడు.

ఇంతలో, కోడిపెట్టని వెంటదగిలే నక్కలాగ జానలేసుకుంటూ అక్కడికి సావుకారి సవర్రాజు రానేవచ్చాడు.

మంగయ్య చింతపండుని మేస్టారుతెచ్చిన గోనెసంచిలోకి వొంపుతండు.

"ఆగరోరి, ఆగు ! ఆగొరే బిడ్డికే, నక్కఎరగనిబొక్కలా ? ఓరే మీ కొండోలిమాయలు నానెరగనివా ? నీసంగత్తెలిసే, నువ్విలాగ సంతతోవ తప్పించేసి, నా అప్పుకి నామాలెట్టేసి, ఇలగ దొంగసాటుగ పరుకమ్ముకుంతావని తెలిసే వొచ్చాన్రి ! ఎత్తు, ఎత్తు ఆబస్తా తిన్నగెత్తి, సంతకాడ నా బండిలోవెయ్యి, ఎత్తురా" అని గదిమాడు సవర్రాజు.

మంగయ్య సావుకారికి ఎదురు పలకలేదు.... బస్తా మూతికట్టు వెదుకుతూ మౌనంవహించాడు.

"ఎత్తమంటే మూటెత్తవేంరా కోడు నాకొడకా ? మునిగిపోతునాగ పల్లిక తిరగతన్నావేటి ?" అని మళ్లీ కేకలేసాడు.

"యీ పండు మేష్టుర్గారికిచ్చేసినాను సావుకరిబాప్"

"మరి నాబాకీకి నీ పెళ్లాన్నిచ్చేత్తావేటిరా ?"

"ఒసేటి సున్నగ గుండయిపోతావు. యేటకేట వొడ్డీ కొలుసుకుంతన్నావు, వొచ్చినపుడల్లా వొట్టిసేతుల్తో ఎల్లవు.... ఎప్పుడిబాకీ.... ఎంతిచ్చాను.... ఎన్నిచ్చాను.... అయినా బాకీఅంతావు యేటా పికమీద గూకుంతావు"

"యేటీ ? యేఁటేటి ? బాకీ లేదన్ని కాడకొత్తన్నావా ? ఓరె, ఓరె కొండోడా ! కళ్లపేలిపోగలవురా ? తీర్పలేకపోతే, యీయేడుగాపోతే మరోయేడను అంతేగానీ బాకీలేదనకు.... జాకరదేవత సాచ్చిగా, యిదిగీ భూమ్మీద మొలిసిన యీ తుంగ దుబ్బుని పట్టుకొని "సావుకారీ నీకు నేను బాకీలేను" అని ఒక్కముక్క అనీరా అనీసి తుంగదుబ్బు తెంపీరా ! సాల్ను ఎల్లిపోతాను. పాపంపున్నెం ఆ దేవత సూసు

కుంతాది" అన్నాడు సావుకారి. "ఎందుకు.... యీ మాత్రానికి ప్రేమానకాలు.... యిత్తాన్నే నీకు పింతపండిత్తాన్నే! ఈపాలికీ మేష్టురిగోరొట్టుకెల్నీ! ఆడబ్బులవుసిర ముంది, పిక్కరోడికి ఊష్టమొచ్చినపుడు జాకరతల్లికి కోడీకోకా మొక్కుకున్నాము.... కోడీకోకా కొనాల"

"తిన్నగడిగితే మీ కోడోలు నొంగ్ర్రా.... సుబ్బరగా నిన్ను పోలీసు కేంపోలి కప్పజెప్పిత్తే, ఆగోవిందరాజెస్సయి కక్కిస్తాడు నాబాకీ.... పద పదరా కేంపుకాడకి" అని మంగయ్యనిపీకమీద చెయ్యేసి త్రోసుకువెళ్ళబోయాడు.

"ఈసారికి మంగన్న నొదిలీయండి సత్రరాజుగారూ! పాపం మొక్కబడి అంటున్నాడు. ఇంకా చింతపండు పంటుందికదా! మీకళ్ళముందుండి ఎటు పోతాడు?" మేష్టారు సర్దిచెప్పబోయాడు. "సాల్లాస్లే.... సెప్పొచ్చావ్. అత్తసొమ్ము అల్లుడుధారోసినట్టుగ నా బాకీకి నువ్వాగమంతన్నావు. యేమి? అంత నమ్మకమున్నోడి వయితే, నువ్విపుడుడబ్బిచ్చీసి.... మరోసారి చింతపండుకి రాకూడదూ?" అని ఎదురుపొడుపు పొడిసాడు సత్రరాజు.

"నిజమే, మంగన్నమీద నమ్మకంలేకకాదు. ఎక్కడ కొమరాడ, ఎక్కడి తులిసొలస, మరోసారి నీను రావాలంటే సెలవుకుదరాల! యింత దూరాభారం రావాల. మీరంటే యిక్కడోల్లే.... యీళ్ళబిత్రుకుల్తో నిత్యసంబంధమున్నోళ్లు గనక మీరు ఆలోచించాల...." "నీకు తెల్దుమేష్టోరి యీలసంగతి. నాలుగేళ్ళకిందట బావో, పెళ్లంకి జబ్బొంచింది, మందులెయ్యించాలంతే యిచ్చాను పాతిక రూపాయిలు కరుకుల్లాంటి రూపాయిలిచ్చాను. యిచ్చినపుడే సెప్పాను- వొరే! బిడ్డికోడా! సింత పండు సీజన్లో కేజీ ముప్పావలా నెక్కన పాతికకీ ముప్పయిమూడు కేజీలసిల్లర యిచ్చు కోవాలనీ, కండనజేసి మరీచెప్పాను. అలాగిచ్చుకోలేకపోతే, ఆ సీజనాకర్న సింత పండు కేజీ ఎంతధరుంతే, ఆ ధరనెక్కన ఆ ముప్పయిమూడు కేజీల సిల్లరకీ లెక్క గట్టి, ఆడబ్బుకి మల్లీ సీజన్లో.... సింతపండు కేజీ ముప్పావలాధరని యిచ్చుకోవాలొరి! అని సెతపోరుపెట్టి చెప్పాను. ఆడూ అలగలగేనని ఒట్టుకుపోయి, యిదిగో యేట కేటా యిలగేజేత్తుండు, బాకీజూత్తే డబ్బయిపయినున్నాది. ఎప్పుడికప్పుడూరుకుంతే, నాకు మరి పింతపండూముట్టదు, నాడబ్బూముట్టదు- ఈసారి కొదల్నుగాకొడుక్కి.... పదరా కోడునాకొడకా, పింతపండెత్తురా" అని చింతపండుమూటని ఎత్తి తనకంద జెయ్యమని సత్రరాజు బలవంతం జేయసాగాడు.

నోరులేనిలాంటోడయిన బిడ్డికోడిని దబాయించినందుకో, తను కొనుక్కున్న చింతపండుని పట్టుకుపోజూసినందుకో గానీ సవ(్రాజుమీద మేస్టారికోపమొచ్చింది.

"ఆగండే సవ(్రాజుగారో, ఆగండి! ఆడు మీకు బాకీయో, లేకపోతే ఒట్టి పుణ్యానికో బెదిరించి పట్టుకెల్లబోతండో్రి నాకుతెల్దు. ఆ సరుకునాది నేను సొమ్మిచ్చి కొనుక్కున్నాను. నా సరుకుని పట్టుకెల్లడానికి వీలులేదు" అని సాధ్యమైనంత గౌరవంగా మేస్టారు చెప్పారు. "యేటీమేస్టో్రి! నీను బెదిరించి దెంకెల్తన్నానంతావా? ఈసరుకు నీదంతావా? యిదొట్టికెల్లడాంకీలు లేదంటావా? యేటి? నాసంగత్తెలిసే అంతన్నావా? నాపేరు తెలిసే అంతన్నావా? ఇదిగో నీను తల్చుకుంటే నిన్ను, నిలబడిన పాటుగా పోలీసులకప్పజెప్పేసి, నక్సలయిటువనిసెప్పి, ఈ కొండోళ్లని మల్లీ రెచ్చగొడతన్నావనిసెప్పి, పోలీసులచేత కాలిపించీగల్ను! జాగర్త!" అని బెదిరించబోయాడు.

నిజంగా సావుకారి సవరా్రజుకి అంతబలముంది. సవరా్రజు అసలు పేరు శ్రీరాములు. శ్రీరాములు పాతికేళ్లవయసువరకూ, ఏజన్సీకి పదిమైళ్లదూరానగల పల్లంగా్రమంలో పెరిగాడు. అప్పుడు సవారగా పెరిగిన సర్వేచెట్టులాగ వుండేవాడు. చదువెప్పుడో హైస్కూల్తోటే ఆపేసి ఊరిలో పనికిరాని పోరంబోకుగా తిరిగేవాడు. శ్రీరాములు తిరుగుళ్లకి కళ్లెంబిగించాలని తండి్ర శ్రీరాములుచేత 'గుణానుపురం' జోగినాయుడుగారి కూతురుమెడలో తాళికట్టించేసు. తాళికట్టిడేకానీ పెళ్లాంజోలికి పోలేదెప్పుడు. ఎప్పుడూ ఊరిమీద 'అప్పడుకోడి'లాగ తిరిగేవాడు, చూసి, చూసి పెళ్లాం.... ఊరిలోని మలేరియా యిన్స్పెక్టరుతో ఒకరాతి్ర లేచిపోయింది. అంతే! శ్రీరాములికి దశతిరిగింది, అక్కడ్నించే తారాజువ్వలా మీదికి లేచాడంటారందరూ!

పెళ్లాం మరోడితో లేచిపోయింది. తండి్ర కొద్దికాలం తర్వాతనే పోయాడు. తల్లెప్పుడో చనిపోయింది. యింటిలో ఆడదిక్కులేదు. అక్కా.... చెల్లెల్లూ లేసందున! అడ్డూ.... అదుపూలేదు అన్నదమ్ముల్లేనందున! పెద్దా, చిన్నాతనేఅయ్యాడు. తండి్రచాటున విచ్చలవిడిగా తిరిగిన శ్రీరాములు దొంగచేతికి తాళాలొచ్చినతీరుగా అయ్యాడు. 'అప్పడుకోడి' తిరుగుళ్లకి అడ్డొచ్చింది. 'అప్పడుకోడి' కాడెద్దుగా మారవలసొచ్చింది. కష్టపడాల్సొచ్చింది. ఊరిమీదతిరుగులు మానుకొని యింటి బాగోగులు చూడాల్సొచ్చింది. అంచేత ఎవరిపూచీ, పేచీలేకుండా ఎవరితోనూ కూడ కుండా, కష్టపట్టం, పంటపండించటం, సంపాదించటం యిదే శ్రీరాములు జీవన మయ్యింది ఒక యేడాదిపాటు.

ఊరతిరుగులు తిరిగినప్పుడెప్పుడో కన్నేసి.... వీలుగాక శ్రీరాములు వొదిలీసిన వాళ్లల్లో ఒకామె సావిత్రిమ్మ !

యిప్పుడామె శ్రీరాములుమీద కన్నేసింది.

శ్రీరాములుకి సావిత్రిమ్మవచ్చింది. సావిత్రిమ్మ మెడకీ, చేతులకీగల పద హారు తులాల బంగారంవచ్చింది. అన్నింటికంటే, శ్రీరాముల్ని తనింట్లోనే సాటుగా సుఖపెట్టి, భవిష్యత్తు బ్రితుకుప్లానంతా తయారుజేసి చెప్పిన సావిత్రిమ్మ యొక్క తెలివితేటలూ, ధైర్యమూ మరీబాగానచ్చాయి.

అంతే, శ్రీరాములు సావిత్రిమ్మని లేపుకొచ్చాడు.

సావిత్రిమ్మతో కొన్నాళ్లు, ఆమె తాలూకా కన్నవారిఊరిలో గడిపాడు. ఆ ఊరు ఏజెన్సీకిదగ్గర. అక్కడుండగా సావిత్రిమ్మ ఒంటిమీదిబంగారం కొన్నాళ్లు బ్యాంకులో వుండిపోయింది. అంచేత చేతికి కొంతడబ్బొచ్చింది. ఆ డబ్బుతోటి శ్రీరాములుచేత ఏజన్సీలోని ఆకూ, అలములూ, కర్రి కంపా. పుల్లాపుడకా, యిప్పపప్పూ, వుసిరికిపప్పూ, కందులు కావిళ్లు, చింతపళ్లకావిళ్లు, తుమ్మబంకా, తుడుసుకొనే కొండచీపుర్లు ఒకటేమిటి దొరకిన ప్రతివస్తువునీ కొనిపించింది. వాట్ని పట్నాలకీ, పల్లానికీ తోలిఅమ్మించింది. పల్లంలోనీ, పట్నంలోని పకోడీ హొట్లాలు, సుట్టలకట్టలు, పొగాకు, అగ్గిపెట్లూ, కర్రికజ్జమూ, కంపినీబాడీలు ఒకటేమిటి వింత వింత సరుకులు ఏజన్సీకితెప్పించి అమ్మించింది. అప్పూ సప్పులిప్పించింది.... బాకీ సాకీలు కాతాలునడిపించింది. యిలాగ ఏజన్సీదగ్గర పల్లెలోవున్న శ్రీరాములు.... తర్వాత ఏజన్సీలోకివచ్చీసాడు. అప్పుకింద అవుపడ్డలూ, వొడ్డీకింద వూటమల్లూ, బాకీసాకీలకి బళ్లా బక్కలూ సంపాదించేడు. కొండల్లో కొలువుదీరాడు. పల్లం భూములూ, పోడుపంటలూ, పాలేర్లూ, కూలోళ్లూ, లెక్కలేనంత భూమి, డబ్బూ. సంపదా, హోదా సంపాదించి అదిగో ఆ ఏజన్సీల "నవరాజు" అయ్యాడు. నవ రాజు అవటంకాదు సావిత్రిమ్మ 'నవరాజు'గా చేసింది. అలాచేసేందుకు దీక్ష బూనింది. ఆ దీక్షతోనే ఫారెస్టాఫీసర్లనీ, కార్పొరేసనధికార్లనీ, పోలీసుద్యోగుల్ని ఎందర్నో సన్నిహితులు చేసుకుంది. రాజకీయాలజోలికిపోకుండా అధికార ప్రతి పక్ష నాయకులకు నమ్మకస్తురాలైంది అందరికీ సన్నిహితురాలై, అందరినుండీ పిండగలిగిన లాభం పిండుకోగలిగింది. అలా పిండుకోగలిగి, ఆ కొండల్లో శ్రీరాములుని 'నవరాజు'ని చేసింది.

874

యింతటివారుగూడా, ఆ రోజుల్లో.... గొడ్డలి తిరగేసిన గిరిజన పోరాటకాలాన, పట్నంపారిపోయి దాక్కొన్నారు. ఏజన్సీని మర్చిపోండ్రి- భూమినీ, పుట్టనీ, యిళ్లనీ, బళ్లనీ, భాగ్యాన్నీ వదులుకుండ్రి! ఎందరెందరో పోలీసుల తుపాకీవల యాలమధ్య త్రుళ్ళిపడి, బెదిరి, నిద్రలేచే రాత్రుల్తోపట్నంల గడిపారు. ఎంతరాతి గోడల భవంతిలోవున్నా, ఎన్ని ఉక్కు-శిరస్త్రాణాల తుపాకీల రక్షణలోనున్నా గుండెల్లో భయమే! ఆస్తిపోద్దనే భయం! ఆయుస్సు పోద్దనేభయం! భయపెట్టినన్నాళ్లా భయపెట్టి ఏజన్సీలో రాజులాగ, రాణిలాగ బ్రతికినవారి గుండెల్లో అహరహం ఆందోళనే! త్రుళ్ళిపడిలేచే రాత్రుళ్ళు, నీడనిచూసి హడలిపోయే ఎన్నోపగల్లు గడిచిపోయాయి. మళ్లీ యివ్వాల మామూలే! పాతచరిత్రే పునరావృతమవుతోంది. యివ్వాల ఏజన్సీని కలిపేసుకు తిరిగేస్తున్న బస్సు రోడ్లూ, టెలిగ్రాఫిక్ ఆఫీసులు, పోలీస్టేషన్లూ, కేంపులూ, కల్లోలితప్రాంతాలు, కుట్రకేసులూ, ఎన్‌కౌంటర్లూ, లాకప్పులూ, లాఠీలు, తుపాకులూ శ్రీరాములు షావుకార్ని మళ్లీ ఏజన్సీలో 'నవబ్రాజు'గానే నిలబెడుతున్నాయి. మరింత ధైర్యాన్నిస్తున్నాయి.

ఆ ధైర్యంతోనే మేస్టార్ని భయపెట్టబోయాడు. అయితే మేస్టారు భయపడ్లేదు. బతుక్కి బడిపంతులే అయినా బంధుత్వం పెద్దలెవెల్లోవుంది. ఒకర్ని లెక్కజేసేరకం గూడాకాదు. అంచేతనే "వెళ్ళవయ్యా, వెళ్లు! నువ్వు నవరాజువో సత్తిరాజువో నాకు తెలీదనుకోకు. నీబతుకు పూరాగా నాకుతెలుసూ. నాదగ్గిర డాబుజెయ్యకు. కోడోడ్ని గాదొడికి పోవడానికి! నేనుతల్చుకుంటే నీ యాపారాన్ని యీ అడివిల అగ్గెంట్టీంచీసి, అంటించీగల్ను జాగర్త! కొండోలుకాడ బిగిరినట్టు నాకాడ బిగరకు వెళ్లు, వెళ్లు చింతపండొదిలీసెళ్ళు. చింతపండు మూటమీద చెయ్యేసేవంటే చిదక దంతాను"అని రకరకాలుగా భయపెట్టి, వార్నింగులిచ్చి అదరగొట్టీసాడు మేస్టారు నవరాజుని.

నవబ్రాజుకు కరెంటుషాకులా తగిలాయి మేస్టారిమాటలు. మేస్టారు "నువ్వాద సత్తెప్పవేగానీ, నవబ్రాజువి కావ"న్నందుకు రోషమొచ్చింది; "యాపారానికీయడివిల అగ్గెట్టీసీగల్న"నేసరికి అంపరమెత్తింది, "సింతపండు మూటమీద సెయ్యేత్తే సితక దంతా"ననేసరికి దడపుట్టేసి ఒడుకొచ్చేసింది. మరేమన్లేక, తలదించుకొని, మొహం మాడ్చుకొని.... చేతకాని నక్కలాగ నడిచాడు అక్కడి నుండి నవబ్రాజు.

875

మేస్టారి హెచ్చరికల్తో తోకముడిచిన సావుకార్ని చూసిన బిడ్డిక మంగయ్యకి ఆనాటి గిరిజన సంఘం గుర్తుకొచ్చింది.

అప్పట్లో ఒకసారిలాగే.... ఎవరింట్లోనోదూరి దోతరుపుగా కందులెత్తుకెళ్ళ బోతుంటే; సంఘపోల్లువొచ్చి అటకాయించి, ఆ సావుకార్ని తిన్నగా వొలసమొగా నున్న చెట్టుకాడకి లాక్కొచ్చి ఆచెట్టుమీదున్ని "ఎర్రజెండా"ని చూపి "జాగ్రత్త అటుచూడు, చూసావుగా ఎర్రజెండా, యీవొలస సంఘమయ్యింది. ఇక్కడ నువ్వు దోతరుపూ, దోపిడీలుసేస్తే నీపనయిపోద్ది" అని హెచ్చరించిన సంఘటన మనసులో కదిలింది. సావుకారి కూడలెత్తి పారిపోయినతీరు గుర్తొచ్చింది, పిడికిలి బిగుసుకుంది చేతిలోని దబ్బలం వొంగిపోతోంది. అదిజూసి మేస్టారు "బిడ్డికోడా ! యేటి దబ్బ లం వొంచేస్తన్నావు. బస్తా కుట్టీడిపయిపోయిందిగా, యేటలగ ఆలోసిత్తన్నా"వని పిలిచాడు. బిడ్డికోడు అప్పుడు మామూలుగా అయ్యాడు. ఆలోచనలాపాడు.

"లెగు, లెగు మూట కొమరాడోలి బండిమీదేసీ; యిదిగో నీకురావాల్సిన డబ్బులు" అని మేస్టారుడబ్బిచ్చాడు.

డబ్బందుకొని, మొలగోచీలదోపుకొని, మూటని వీధిలోని బండిమీదవేసాడు.

*　　*　　*　　*

పొద్దుపోయింది. 'తులిసొలస' నిండా చీకటి అలుముకుంది. పోడులమీదక్కా డక్కడా డబ్బాలు మోగుతున్నాయి. చింతల్లోంచి చింతగీర్లు గీ పెడుతున్నాయి. అల్లక్కడెక్కడో నక్కలు ఊళలేస్తున్నాయి. బిడ్డికోడు గంటిజావ, పులుసుకలుపు కొని, పిండివాడియం ముక్కనంచుకొని తినీసిలేచి, గడపల నులకమంచంవాల్చి వారబడ్డాడు నిద్రకి ! పెళ్లాం "సుక్కి" గిన్నిలూ, డాకలూ కడుక్కుంటోంది ! పక్కింట్లో "పేసిని"గోడు "అంబాతకాదే.... ఆజామనాడీ" కూనిరాగం తీస్తండు. వీధిమొగాన కుక్క ఎందుకో అరుచుకొని పారిపోతోంది !

వీధిలో టార్చిలైట్ల వెల్తురుపడుతోంది. బిడ్డికోడి మంచంపైన బడింది. బిడ్డి కోడి మొహమ్మీదపడింది. కళ్లతెరిచాడు. వెల్తురు ఆరిపోయింది. ఎదురుగా లాఠీ లెత్తి నిలబడ్డ టమాసుబాప్‌లు.... మేకపీకమీదకి కత్తెత్తిన కసాయోల్లాగున్నారు.

గభాల్న మంచందిగాడు ఒడికిపోతూ బిడ్డికోడు ! "యేటారి బిడ్డికోడా ! గుద్ద బలిసిందేటారి గుద్దకొడకా: సవర్రాజు నెదిరిత్తావటారి? సంఘపోల్ని పిల్తన్నావటా? మీటింగుపెడతన్నావటా ? యెవుడామేస్టురి ? యేడారి?" అన్నాడో పోలీసు, మాటల్లో కావలసినంత కాకీభాషని ఉపయోగిస్తూ !

876

బిడ్డికోడు హడలిపోయాడు. హమ్మ సావుకారో! అనుకుండు: "ఓరె! మీకింకా బుద్ధిరాలేదుర! పెద్దోలితోటి తగువులొద్దరారి! అంటేయిస్రికదా! పెద్దోలి తోటి తగువంటే, అలతరుపు పెబుత్వందిగుతాది. పెబుత్వంతోటి యుద్ధంచెయ్యడంకి నీ పార్టీవోలికాడ, నీకాడ ఏటున్నాయి? ఏటంబాంబులున్నాయా? మిషన్ గన్ను లున్నాయా? మిలటీరివున్నదా? యేటున్నాది? యేటీలేదు- మీవోలెవ్వలికీ శేటు సితకల్లేవు. చేతికర్రిలుతప్పా మరేట్లేవు. మరి మీలాటోళ్ల గవిర్మెంటుతోటి ఎన్ని జన్మలెత్తి దెబ్బలాడినా మీకు సావుతప్పదరారి! సావుతప్పదు! సావరా నాకొడకా! నిన్నిప్పుడు సావగొడితే యీ వొలసోల్లికి బుద్దొస్తాది," అని లాఠీల్ని బిడ్డికోడిపై నాట్యంజేయించి, బిడ్డికోడ్ని పోలీసుకేంపుకి లాక్కెల్తున్నారు.

యేడుస్తున్న సుక్కితోసు, బెదుర్తా, జాలిగా బిడ్డికోడ్నిజూసే వలసోల్లతోసు "జాగర్తొరెరి! జాగర్త! యింకెప్పుడూ యీ వొలసల మాకు, సవరారిజుకీ, గవిర్మెంటుకీ ఎదురుపలక్కూడదు. ఎవులేనా సంగంకవుర్లు యిక్కడాడితే సావు తప్పదు.... మీ తల్లోని పేలుగూడా రూడలెత్తిపోవాల జాగర్త" అని హెచ్చరించి బిడ్డికోడ్ని పట్టుకుపోయారు.

రాత్రి చాలాపొద్దుదాకా బిడ్డికోడు పోలీసుల పైశాచికత్వాన్ని అనుభవించాడు. గతంఒడిలోను, భవిష్యత్తు భయంలోనూ ఒళ్ళు పచ్చిపుండుకాగాతెల్లగా తెల్లవారింది.

పోలీసువారికొక కోడి లంచంయిచ్చుకునే షరతుపైనా, శ్రీరాములు సాహుకారి బాకీతీర్చేసే పూచీపైనా తెల్లవారి మంగయ్యని పోలీసులు విడిచిపెట్టారు.

పచ్చిపుండయిన ఒళ్లతోటి యిళ్లజేరిన బిడ్డికోడ్నిచూసి వలసంతా మూగగా రోదించింది.

సుక్కి చేతిమొటిమలువిరిచి పోలీసులతిట్టింది. బిడ్డికోడు మళ్లీ మామూలు మనిషికాడానికి రెండోరిజులుపట్టింది.

మామూలు మనిషయ్యాక మళ్లీ సవరారిజుబాకీ, పోలీసులకోడీ గుర్తుకొచ్చాయి. "కోడిపుంజుంది గానది జాకరతల్లికి మొక్కుతున్నది. మొక్కుతీర్చపోప్తే.... అమ్మోరిక్కోపం! కోడివ్వపోతే పోలీసులక్కోపం.... ఏటిసెయ్యడం?" అనాలోచించుకుంటూ, అంతకుముందేరగా మిగిలినచెట్లకున్న చింతపండు యేరుకొచ్చేందుకు బయల్దేరాడు మంగయ్య. చెట్లన్నీయేరితే బరువుగా ఒక కావిడయ్యింది. బతికుంతే బలుసాకుతిని బతకొచ్చుగానీ సవరారిజుబాకీ మరుంచగూడదు, తీర్చేయాల అని

అనుకొంటూ, చింతపండుకావిడ్ని సవరాొజుకి అప్పజెప్పేందుకు కావిడిమోస్తూ దారితీసాడు.

కోలగూడొదిలిపి తిరిగే కోడిపిల్లని తన్నుకెలిపోయే గెద్దలాగా మంగయ్యమీద పడ్డారు కార్పొరేషన్‌వారు. "పటోొరె. కొండనాకొడకా! చింతపండెటురా ఒట్టు కెల్తన్నావు? మీరిలాగ సాటుమాటుగ సరుకంతా అమ్మీయండి. గుడాంకట్టించి గూచున్న మా కార్పొరొసనోలిమి యీగలుదోలుతాం. మిమ్మల్నుద్ధరించడం ఆ గవిర్మెంటు గాదుగదా, దానబ్బతరంగాదురా" అనికూడా తేల్చేసి, వాడ్ని ఉద్ధరించేందుకు బిడ్డికోడ్ని చింతపండు కావిడితోపాటుగా, కార్పొరేషన్ గోడౌనువద్దకి లాక్కుపోయారు కార్పొరేషనువారు,

ఏజన్సీలోగల పంటలు వ్యాపారులు దోచుకుంటున్నారనీ, పట్నంలోని సరుకుల్ని అధికధరలకమ్మి గడిస్తున్నారనీ దానివల్ల గిరిజన్లు నష్టపోతున్నారనీ, వార్ని ఉద్ధరించేందుకు ప్రభుత్వంవారు అక్కడ గిరిజన కార్పొరేషన్ గొడాం పెట్టించారు.

చింతపండు తడితడిగావుందనీ. ఎండితే తూకందిగిపోద్దనీచెప్పి, అంత బరువుకావిడ్ని పదారుకేజీలకు తూచారు. కేజీ రూపాయి పదిపైసలెక్కన, పదిహేడు రూపాయల, అరవైపైసలు చేతిలో బిడ్డిపెట్టికోడ్ని ఉద్ధరించారు కార్పొరేషన్‌వారు.

మంగయ్యకి మతిపోయింది. "యేటిసెయ్యడం? సవరాొజు సంపేత్తాడు గావాల! యీడబ్బులిత్తే వొడ్డీకింద గుటకలేస్ని. అసలేదిర నాకొడకా అని ఎగిరి గెంతుతాడు. ఏటిసెయ్యడం" అని ఆలోచిస్తూ దిగాలుగా నడుస్తున్న మంగయ్యకి, తనయింటిముందు కేంపు ఎస్సయి, జమానిద్దరూ నిలబట్టమూ, లాఠీలూపటం కన్పించింది. సుక్కివారితో యేవిటో అంటోంది చేతులూపుతూ. మంగయ్యకి యింటివైపు అడుగుపడలేదు. కాళ్లవణికిపోయి, గొంతు ఎండిపోయి తడారిపోతంది! యింటివైపు సూడకండా, తోవదప్పించీసి, అడివిలోకి పారిపోసాగాడు. ఎండ మండిపోతోంది. పిట్టఅలికిడిలేదు. పోడుమీంచి వేడిగాలికి ఎండలో నీడలు పరిగెడ్తున్నాయి,

యింటికాడ పోలీసులు మంగయ్య భార్యని కోడిపుంజుయిమ్మని అడుగతండ్రి సుక్కి "బావో! జాకరదేవతకి మొక్కినాము. వొల్లగాదం" టోంది. అయినా ఎస్సయి పుంజుపట్టుకోమని జవానుకి ఆర్డరేసాడు. జవాను టోపీతీస్ని, చేటలాగపట్టు

878

కాని "ద .ద..ద. దా.." అని కోడిని చేటలోకి పిలుస్తూ ఒంగొని కోడివైపు పడుస్తండు. దగ్గిరకెల్లీసరికి రెక్కలుటపాటపా కొట్టుకుంటో కోడిఎగిరిపోతోంది. మల్లీ వొంగొని పడుస్తండు పిలుస్తూ.... మల్లీకోడి అల్లంతదూరం ఎగిరిపోయింది రెక్కలుగొట్టుకుంటూ. కోడిపుంజు ఎంట్రుకలు రెండురాల్నంది.... అంతే! ఏడ్చు కుంటూ, జవాను వెనకాల గోలజేస్తున్న సుక్కని ఎస్సయి లాఠీతో పొడిచి తోసేస్తూ "గోలసెయ్యకే కోదులంజకానా! పుంజెగిరిపోతాంది! నోర్మూసుకో" అని కేక లేస్తండు. మొత్తానికి కోడిదొరకలేదు. కోపంతో సుక్కని లాఠీతో చితకబాది "సాయింత్రం కోళ్లమూస్తారుగదా, అప్పుడు పట్టుకొనివొచ్చి కేంపుకాడ యిచ్చెల్లమను నీమొగుడ్ని! లేకపోతే, నిన్నూ, నీమొగిడ్ని కేంపులమూసి పులుసొండుకు తినేస్తాను మీ ఎముకల్ని" అని అరుస్తూ వెళ్లిపోయారు పోలీసువారు. ఇదంతా ఊరుగూ.... పొరుగూ, వీధివారూ, వలసలోసంతా చూస్తండుర్రి. గుండెల్లో కోపం రాజు కొంటోంది. అయినా భయం! భయంకరంగా తమపై జరిగిన మారణకాండ, ఛిన్నాభిన్నమైన వారి సంఘమూ తల్చుకొని, కంటనీరుగార్చారు తప్ప, పంటపెదవి నొక్కుతూ పల్లెత్తి మాటన్లేకపోయారు పోలీసుల దౌర్జన్యంపై!

పోలీసులు పోయాక అంతా గుమిగూడారు. తలాఓవిధంగా వారిభాషలో గొణు క్కుండుర్రి. సంఘం మల్లీ నిలబడాల! మల్లీ కత్తులూ గొడ్డల్లంతాపట్టాల! యిక్కడ ఏజన్సీల మనందప్ప మరెవడూ వుండగూడదు. అప్పుడే మనకి బతుకనుకుండుర్రి.

పోలీసులభయంతో అడివిలోకి పారిపోయిన బిడ్డికోడు పొద్దుపోతున్నవేళ తిరి గొస్తున్నాడు వలసదారిబట్టి. తోవలో ఒకచోట 'ఈశ' సన్నగావిన్పించింది. బిడ్డికోడు ఆగిపోయాడు. చూస్తే పక్కగా పొదల్లోంచి ఒకమనిషి. భుజానసంచీవుంది. నవ్వుతూ ఎదురుగా వస్తున్నాడు.... దగ్గరయ్యాక మంగయ్య పోల్చుకున్నాడా వ్యక్తిని. పోల్చాక, ఆనందంపట్టలేక, మంగయ్య ఆ వ్యక్తిని కౌగలించుకున్నాడు. "కామేర్రి! నువ్వాకామేర్రి! అబ్బా ఎన్నాళ్ళకి కామేర్రి.... ఎన్నేళ్ళకకనిపించావు. నువ్వేటయి పోనావోతెల్దు. ఎక్కడున్నావోతెల్దు.... సూడుకామేర్రి సూడు మా బతుకులు. యింత మంది యిన్ని బాధలనుభగించినాక మల్లీ మా బతుకులు మొదటికొచ్చినాయి. మల్లీ కొండలమీద వొడ్డీలపులులూ, తెల్లబట్టలనక్కలూ, పోలీసుకుక్కలూ తిరగతన్నాయి. మల్లీ మమ్మల్ని సీరుకుదింతన్నాయి. మీరులేరు. సంగములేదు.... తల్లిలేనిబిడ్డల మయినాం. సెప్పుకామేర్రి, సెప్పు. యిన్నాళ్ళేటయినావు? ఎక్కడున్నావు? సంగతు లన్నీ సెప్పు." అని ఉక్కిరిబిక్కిరిగా అన్నీ ఒక్కసారిగా అడగ సాగాడు మంగయ్య.

879

మంగయ్య బాధనీ, సంతోషాన్నీ అర్థంచేసుకున్నాడావ్యక్తి. "చెప్తాను కామ్రేడ్. అన్నీచెప్తాను. ఇన్నాళ్లా నేనుగూడా జెయిల్లోనున్నాను. మూడ్రోజులకిందట, వాళ్ళు దాకీ కోర్టుకితెస్తుంటే, చిన్నఅవకాశంకల్గి తప్పించుకొచ్చీసాను. మన కామ్రేడ్లింకా ఎంతోమంది జైళ్లల్లో శిక్షలనుభవిస్తుండ్రు. మొత్తం యీ ఏజన్సీని తుపాకుల్తోటీ, పోలీసుల్తోటీ ప్రభుత్వం నింపీసిందికదా! దొరికినోడ్ని దొరికినట్లగా కాల్చిచంపింది. పార్టీలో అనేకులు కాల్పులకో, జైలుశిక్షలకో గురయ్యారు.... దాంతోటి పోరాటం దెబ్బతిన్నాది. నాయకులెంతమందో అమరులయ్యారు. కార్యకర్తలు ఎన్నోనిర్బంధాలనుభవించారు. మన గిరిజన గూడలు భస్మీపటలం అయిపోయాయి.... ఈ పరిస్థితుల్లో మనపోరాటం కొనసాగింపు యిక్కడ జరగలేదు. అయితే నేడు మళ్లీ దేశంలో అనేకచోట్ల బీహార్, బెంగాల్, తమిళనాడు రాష్ట్రాల్లోను, మన ఆంధ్రాలో కరీంనగర్, అదిలాబాద్, ఇంద్రవెల్లీ చాలాచోట్ల ప్రజలు తిరగబడుతున్నారు. మన పార్టీ యీ పోరాటాలకి నాయకత్వం వహిస్తుంది." యిలా తోవపొడల్లా అనేకవిషయాల్ని చెప్తూ, ఏజన్సీగురించి కనుక్కుంటూ, "మళ్లీ మనం గిరిజనసంఘం నిర్మాణం చెయ్యాల! దుర్జనులకెదురు నిలవాల! మనకి పోయేదేటీలేదు. మనసంఘం మళ్లీ ఆయుధాలెత్తితే, ఆ సవర్రాజు సావుకారిపోతాడు, యీ సొండోడు పోతాడు, ఫారెస్టోడుపోతాడు, పోలీసోడుపోతాడు.... యీ దుర్మార్గమైన ప్రభుత్వం పోతాది. మనరాజ్యం మనకొస్తాది" యిలాగ మంగయ్యని ఉత్సాహపరుస్తూ, తులసివలస ముందున్న గూడలో ఆగిపోతూ, అక్కడిఉయ్యికి భీముడింట్లో రాత్రికి సమావేశమయ్యేందుకు "తులిసొలస"లోని ప్రజల్ని, అప్పటి సంఘబాధ్యుల్నీ తీసుకు రమ్మనిచెప్పి మంగయ్యని పంపించాడా కామ్రేడ్.

పొద్దు పూర్తిగా వాటారిపోయింది. కోళ్లు గూళ్లజేరాయి. పశువులు సాళ్లజేరాయి. పక్షులు గూళ్లజేరాయి. మంగయ్య ఉత్సాహంతో జోరుగా అడుగులేస్తుండు. 'తులిసొలస' చేరాడు.

ఇంటివద్ద భార్యయేడుస్తూ పోలీసుల వృత్తాంతం చెప్పింది. ఇరుగూ, పొరుగూ గుమిగూడి "యిదిగీ తీరవనిక మనం భరించలేము. పండిన పంటల్నాసావుకోర్లు గుంజుకుంతండ్రు. పెంచిన కోడీ, మేకల్నీ పోలీసోల్లు గుంజుకుంతడ్రు. కర్రపుల్లదెత్తే ఆగార్డు దెంకెత్తుండు.... యిదిగీ అన్నాయింగాక మనల్ని కొట్టుకదింతండ్రింకా. యిలపింటి బతుకు బతికితేల?" అని అంతా కోపంతో ఊగిపోతూ మంగయ్యతో మాట్లాడసాగారు.

880

అంతావిన్నాక మంగయ్య "లేదరాి. లేదు.... మనమీబతుకు బతకక్కర్లే! యీ బాధ బందిరనుభవించక్కర్లేదు, మనకి మల్లీ మంచిబతుకొత్తాది. మన సంఘం మల్లా నిలబడతాది! మన కామేి.... ఒచ్చాడు. సేనా సంగతులు సెప్పాడు ఉయ్యేకి భీము డింటికాడకి మన బలసోలిని తీసుకొని రమ్మండు అక్కడన్నీ సెప్తాడు. రండి, రండి" అని కామ్రేడ్ గురించి చెప్పబయల్దేరదీసాడా వలసోల్లని.

పోలీసుల గురించి మర్చిపోయారంతా! వారిలో అప్పటిదాక గూడుకట్టుకున్న భయం, నిరాశా, నిస్పృహా, అచేతనత్వమూ అంతా ఎగిరిపోయింది. నూతనోత్తేజం నిండుకున్నది. పక్కవలసలోని "కామ్రే"ని కలుసుకున్నారా రాత్రి,

* * * *

తెల్లవారింది! కోళ్లన్నీ పెంటమీదబడి కెలకనారంభించాయి. మెరకలమీద పచ్చగడ్డి దుబ్బులు కొరుకుతున్న పశువులు. దుక్కులుదున్నే శబ్దాలు విన్పిస్తున్నాయి. పోడుమీద జొన్నకంకులు లేతఎండలో మెరుస్తున్నాయి. కొండలమీంచి నల్లటిమేఘాలు పారిపోతూ.... ఎండపడినచోటల్లా కొండలు ఎరుపెక్కుతున్నాయి.

'తులసొలప' బిడ్డిక మంగయ్య యింటిముందు కేంపుఎస్సయి, జమాన్లూ, సపరాిజూ నిల్చున్నారు. సపరాిజు యింట్లోకి ఒంగొని "ఓరె! బిడ్డికీ! రారాిరా.. రారిపతలకి" అని పిలుస్తండు.

బిడ్డికోడు రాలేదు, జవాబూరాలేదు. ఇంటిముందటి ద్వారంకి కట్టినతడక తన్నుకొని పిల్లి పరుగెత్తుకొచ్చింది. "కోడునా కొడుకెటుపోనాడు?" అన్నాడు సపరాిజు. ఇరుగూ, పొరుగూ ఎవరూ అలికిడిలేరు. ఎక్కడో అల్లావీధిచివర్న ఎవడో ముసిలోడున్నాడు. ముంగటి కాళ్లక్లమొకం ముడుసుకొని కూర్చుండు. వాడ్నిపిలుస్తే, వాడు వులుకూ, పలుకూ లేకుండా చుట్టఅడ్డపొగేసుకొని, మొహమటు పక్కకుతిప్పేసి తిరిగిపోయాడు, "కొండనాకొడుకు లెవులలికిడ్లేరు, కోడిపుంజేటయ్యిందో, సూడింరా ఇంటిలదూరి" అన్నాడు ఎస్సయి జవాన్తోటి.

"కోడిపుంజుకేటి గాబరా! ఆడు, ఆడిబాబూ వొట్టుకొత్తాడు. నా బాకీ సంగద్దేల్సవయ్యా, ఎస్సయ్యా!" సవర్రాజు. "ఏసంగతి జూస్తాము? నీకద్దేటి? నా కొడుకెవ్వడ్లేడు గావాలంటే యింటిలదూరి దొరికింది దొబ్బు.... [illegible]గినోడిపని నేను పడతాను, యేటి?" అని సవర్రాజుని పురమాయించాడు.

సవ్రరాజు, జవానూ యిద్దరూ వేర్వేరు అవసరాలపైగుడిసెలో దూరబోతుంటే, అడ్డపొగేసి గూకున్న ముసిలోడువొచ్చి" యిదేటి బాప్‌లో, ఎవుల్నేకండా యింటిల దూరిపోతండ్రి.... తప్పుగాదా ? బిడ్డికోడొత్తే.... మంచిదిగాదుమల్ల" అని అడ్డుకో బోయాడు.

"ఎవుడీర్రి ముసిల్నమ్మికొడుకు ? ముడుకులిరగదంతేసరి ! ఆ బిడ్డికోడి సంగతి కాదుగానీ, నీసంగతిజూడార్రి"అని ఫెడేల్‌మని ముడుకులమీద లాఠీ బలంగా వేసాడు ఎస్సయి.

దెబ్బకి ముడుకులు విరిగినట్లన్పించి మొర్రోమని మొత్తుకుంటూ ఎస్సయి కాళ్ల మీద పడ్డాడు. ఎస్సయి అందిన కడల్లా కాల్తోతన్నసాగాడు. సవర్రాజు, జవాన్లూ యిలటెందూరారు.

యిల్లు మూలమూలల్లా వెదికారు. యేమీలేదు. దాకలూ దోకిలూ, తట్టలూ బుట్టలూదప్ప ! కోంగూడు కాళీగుంది. కోళ్లు కల్లాలమీదకెప్పుడో వెళ్ళిపోయాయి. సవర్రాజొక చోలువేసుకొనే గూనలో చెయ్యిపెడితే కర్రతగిలింది. దాన్నితీసాడు. ఆ కర్రకు ఎర్రటిగుడ్డ చుట్టేసివుంది. గుడ్డవిప్పారు. ఎర్రజెండా ! సుత్తీకొడవలి గుర్తులున్న ఎర్రజెండ! కొండ.... కొండని కదిలించిన ఎర్రజెండా.... దొరికింది.

జవానూ, సవర్రాజూ దాన్ని బయటికిదెచ్చి ఎస్సయికి చూపిస్తూ "చూడండి, నా కొడుకుల కింటిల సోలడుగింజల్లేవు, ఒక గుడ్డముక్కలేదు. ఒక గిన్నెలేదు.... గానీ నా కొడుకు జాగర్తగీజెండాని గూనల దాచివుంచాడు. అంటే యీ నా కొడుకులీ వాలసోల్లందరికీ యీ జెండామీదంతా పేరిమవుందన్నమాట ! మళ్లీలు జెండాబట్టారన్న మాట కదా" ! అని అడిగాడు సవర్రాజు ఎస్సయిని !

ఎస్సయి ఆ జెండాలాక్కొని దాన్ని ఎత్తిపట్టుకొని, మరోచేత్తో ముసిలోడ్ని నిలబెట్టి "పడతారు పడతారు.... జెండాలు ఈ నా కొడుకులుపడితే.... మీము తుపాకీలు పడతాము. పిట్టల్ని కాల్సినట్టగ కాల్సుతాం. సూడిరిగో ! నీముందరే ఈ జెండానీ, ముసిలోడ్నీ కలిపి అగ్గిబెట్టి తగలబెడతాను" అనీసి అగ్గిపెట్టె దీసాడు.

ముసలోడు గగ్గోలుపెడుతూ, బతిమాల్తున్నాడు. యింతలో ప్రళయఘోష విన్పించింది. మంగయ్య యింటిచుట్టూ, పోలీసులచుట్టూ, సవర్రాజుని కలుపుకుంటూ కర్ర, కత్తి, గొడ్డలీ పట్టిన గిరిజనులు కన్పించారు.... వినాదాలిస్తూ !

882

అందరికంటే ముందున్న మంగయ్య మండిపోతూ గొడ్డలెత్తి ఎస్సయిమీదకి వచ్చాడు. ఎస్సయిచేతిలో అగ్గిపెట్టె ఆరిపోయింది. ఎర్రిజెండా వొదిలీసాడు. ముని లోడు దాన్నందుకొని చెయ్యెత్తి ఎర్రిజెండా ఎగరేసి ఏదో అరిసాడు.

మంగయ్య "ఎస్సయ్యో యెరెస్సయి, కాస్కోరోరె కాస్కోరా। నువ్వూ నీ తుపాకీ మావోళ్లని సంపింది, మా ఎముకలిరిసింది, మమ్మల్నిజెయిల్లలోకి లాక్కెల్లింది. మమ్మల్ని యిదిగో యీ దొంగనాకొడుకుల (అని సావుకారి సవర్రాజుని యీడ్చుకొచ్చి చూపి) కాళ్లకిందేస్సింది, మా భూములు మాకొదిలీసి, మా సంపదలొది లీసి, మామీద అధికారాలొదిలీసి పట్టణాలు పారిపోయిన్నాకొడుకులికి గవర్మెంటు, గవిర్మెంటుపంపిన మీ తుపాకులూ ఊతనిచ్చాయి. యీ వలసల్ల మల్లీ దొంగ నా కొడుకుల్ని నిలబెడతన్నాయి.

మా గురువుని సంపినారు.... అన్నల్నీ, అక్కల్నీ, తమ్ముల్నీ, సెల్లెల్నీ సంపినారు. అడివిలోని పచ్చనిఆకుల్ని రక్తంలముంచారు.

ఆ రక్తమింకా ఆరనేలేదు. మీరు రాబందుల్లాగా మమ్మల్ని బతికుండగా పొడుచుకుతింటండ్రి.

ఇక్కడ్నించి, ఈ వలసలనుండి, ఈ కొండలనించి యీ సావుకార్లు, ఆలకి దన్నిచ్చే మీ గవిర్మెంటు, మీ తుపాకులూ పూరాగాపోవాల। మీరు దుంపనాశనం అయిపోవాల। మీ గవర్మెంటు కూలిపోవాల। అదిగో అంతదాకా పోరాడతాం....

అన్నలెంతోమంది పోనారాని, బాధలెన్నో అనుభగించామని పోరాటంఆపము. ఇంటిపెద్ద చచ్చిపోతే పోడువ్యవసాయిం చేయటం మానుకుంతన్నామా? తరాతోలిమి సెయ్యటంలేదా? అలిగే। మా బతుకులు బాగయ్యేదాక, మా సంఘం రాజ్యమేలే దాక మేము పోరాడతానే వుంతాము.... మీడుచేసిన రక్తమండలానికి అంతా మరంతా బదులుతీరుత్తాము.... కాసుకోరా- కాసుకో" అని గొడ్డలెత్తాడు. ఆదెబ్బకి దొరక్కుండా, జనంకాళ్లల్లోంచి తప్పించుకు పారిపోసాగాడు ఎస్సయి. సవర్రాజు "ఓర్నాయినో.... దురుమార్గపుకొడుకో" అని పరుగెత్తాడు. జమాస్లు అయిపేలేదు. వార్ని వెంటదగుల్తూ 'తులిసొలప' కదిలింది ఆయుధాల్తో।

కొండమీద నీడల్లాపడిన మేఘాల్ని తూర్పునుండి సూర్యకిరణాలు తరిమేస్తూ కొండల్ని ఎరుపెక్కిస్తున్నాయి.